

FRÁSÖGN

af ársfundi Vestnorræna ráðsins á Alþingi í Reykjavík 29.–30. ágúst 2023.

Af hálfu Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins sóttu ársfundinn Steinunn Þóra Árnadóttir, formaður, Eyjólfur Ármannsson, varaformaður, Ásmundur Friðriksson, Þorbjörg Sigríður Gunnlaugsdóttir og Þórarinn Ingi Pétursson, auk Hildar Edwald, alþjóðaritara.

Steinunn Þóra Árnadóttir flutti frásögn fráfarandi formanns Vestnorræna ráðsins. Hún fór yfir starf ráðsins á síðastliðnu ári og sagði frá því helsta sem gert hefur verið. Þá gerðu fulltrúar landsdeildanna grein fyrir starfinu á liðnu ári. Eyjólfur Ármannsson, varaformaður Íslandsdeildar, flutti skýrslu þar sem hann skýrði frá fundum hennar. Hann sagði m.a. frá gestakomum á fundi Íslandsdeildar annars vegar frá fulltrúum utanríkisráðuneytisins þar sem þeir fjölluðu um Hoyvíkur-samninginn og hins vegar frá KALAK-vinafélagi Grænlands og Íslands. Því næst flutti Steinunn Þóra Árnadóttir greinargerð um alþjóðlega samvinnu og norrænt samstarf.

Fulltrúar samstarfsaðila Vestnorræna ráðsins ávörpuðu þá fundinn. Anna Starbrink, sem situr í forsætisnefnd Norðurlandaráðs, sagði í ræðu sinni að á síðustu árum hefðu efnistök Norðurlandaráðs og Vestnorræna ráðsins verið mjög svipuð. Málefni ungs fólks, græn þróun og loftslagsmálin væru málefni sem stæðu báðum ráðum mjög nærri. Mikilvægt væri að Norðurlandaráð og Vestnorræna ráðið ynnu saman og deildu reynslu sinni og upplýsingum. Þá fjallaði hún um öryggismál og inngöngu Svía og Finna í NATO.

Nils T. Bjørke, 2. varaforseti Stórþingsins, ávarpaði fundinn og talaði hann um hve Noregur og hinar vestnorrænu þjóðir stæðu nærri hver annarri, bæði sögulega og landfræðilega. Í ræðu sinni fjallaði hann um búnaðarmál, laxeldi og fór að lokum yfir það sem er helst á dagskrá í norskum stjórnámálum. Halla Nolsø Poulsen, framkvæmdastjóri Norræna Atlantssamstarfsins (NORA), og Bjartur Nolsø, framkvæmdastjóri Vestnordenfonden, kynntu hvort um sig starfsemi sinna stofnana. Að lokum flutti Hrannar B. Arnarsson, formaður Norræna félagsins, ávarp þar sem hann lýsti m.a. yfir áhyggjum sínum yfir að dregið hefði úr vilja til samstarfs milli ríkisstjórna Norðurlandanna.

Í almennum umræðum hóf Eyjólfur Ármannsson umræðuna á fríverslunarmálum. Fríverslun ætti að vera grunnur samstarfsins og að taka þyrfti upp Hoyvíkur-samninginn. Lagði hann fram þá hugmynd að stofna dómstól sem dæmdi í málum tengdum samningnum. Í verslun á milli landanna væru miklir möguleikar og hægt væri að auka hana til muna með samvinnu og sameiginlegum skilningi. Grænland, Færeyjar og Ísland gætu líka átt í mun meiri og nánari samvinnu í ferðamannaíðnaðinum. Samstarf gæti verið á milli landanna varðandi stóru skemmtiferðaskipin. Reglur og skattar varðandi skemmtiferðaskipin ættu að vera sambærilegar á milli landanna.

Mikil umræða hófst í kjölfarið um skemmtiferðaskip. Hefur komum þeirra fjölgað mikið og hafa þau ýmis áhrif á samfélagið sem og umhverfið. Henrik Old, þingmaður Færeyja, lagði áherslu á að við þyrftum að geta ráðið því hvernig við högum þessu. Hvalveiðar og koma skemmtiferðaskipa fara ekki endilega saman en þjóðirnar sjálfar geta ekki látið ferðamannastrauminn stýra því hvernig við umgöngumst auðlindir okkar og náttúru. Harald Bianco, þingmaður Grænlandinga, sagði að komur skemmtiferðaskipa væru ekki vandamál alls staðar á Grænlandi. Hann sagði að vandamálin væri helst á Vestur-Grænlandi. Skemmtiferðaskipin hefðu áhrif á hvalveiðar, þau fældu hvalina frá. Hann tók undir að Ísland, Grænland og Færeyjar ættu að vinna saman að því að setja reglur um skemmtiferðaskip.

Í almennum umræðum var einnig rætt um samgöngur landanna á milli og þá helst flug. Kom þar fram að þær aðstæður skapist oft þegar hægt er að fljúga á milli Íslands og Grænlands en innanlandsflug á Grænlandi liggur niðri. Er hér um tækifæri til aukins samstarfs á milli Íslands og Grænlands að ræða.

Þórdís Kolbrún R. Gylfadóttir, utanríkisráðherra Íslands, Vivian Motzfeldt, samstarfsráðherra og ráðherra utanríkis-, verslunar- og umhverfismála á Grænlandi, og Hogni Hoydal, ráðherra utanríkis- og iðnaðarmála í Færeyjum, tóku þátt í umræðum undir yfirskriftinni: Hvernig geta vestnorrænu löndin unnið betur saman, hvernig getum við styrkt samstarfið og hvar liggja áskoranirnar? Þórdís Kolbrún lagði áherslu á samvinnu og samstöðu landanna í alþjóðlegu samstarfi. Þjóðirnar vinna saman víða meðal annars í Norðuraustur-Atlantshafs fiskveiðiráðinu. Þar hafa lausnir verið mótaðar sem hafa áhrif um allan heim. Mikilvægt er að hafa aðkomu að þessu starfi þar sem mál svæðisins verða sífellt flóknari og víðtækari og ná m.a. til þátta eins og fiskveiðieftirlits, samspil fiskveiðistjórnunar og líffræðilegs fjölbreytileika og áhrifa loftslagsbreytinga á fiskveiðistjórnun. Þess vegna er mikilvægt að rödd okkar sem hafa mikla hagsmuni af sjálfbærri nýtingu lifandi auðlinda hafsins heyrir vel og sé áberandi.

Þórdís Kolbrún fjallaði einnig um viðskipti. Viðskipti milli vestnorrænu ríkjanna þriggja eru talsverð en gætu verið miklu meiri. Hún sagði að stjórnvöld á Íslandi og Grænlandi hefðu lýst yfir vilja til að efla tvíhliða viðskipti og efnahagssamstarf sín á milli með það að markmiði að greina möguleika og hindranir sem gætu falist í tvíhliða viðskiptum á milli landanna. Verkefni stjórnvalda væri að auka möguleika fyrirtækja til að starfa þvert á landamæri.

Hogni Hoydal ræddi um þann mikla áhuga sem það svæði sem við búum á fær frá heimsbyggðinni. Öryggi á norðurslóðum er enn einu sinni farið að skipta miklu máli. Loftslagsbreytingarnar hafa hér mikil áhrif og það skiptir máli hvað við sem hér búum gerum til að sporna gegn þeim. Sjálfbær nýting auðlinda og umhverfisvernd er það sem við leggjum áherslu á. Hægt væri að auka samstarf vestnorrænu landanna mikið. Það þarf að tengja betur saman atvinnulíf á milli landanna, unga fólkið þarf að eiga í frekari samskiptum og auka þarf samstarf á alþjóðasviðinu. Það eru mikil tækifæri fyrir vestnorrænu löndin og sú framtíðarsýn sem talað hefur verið um í mörg ár þarf nú að raungerast.

Vivian Motzfeldt lagði einnig áherslu á að styrkja samstarf ríkjanna þriggja. Hún fjallaði um þær miklu áskoranir sem við stæðum frammi fyrir í loftslagsmálum og að umhverfismálum fylgdu ekki bara áskoranir heldur einnig tækifæri. Þá sagði hún að árás Rússa á Úkraínu hefði haft mikil áhrif. Grænland hefði misst mikinn útflutning á fiski til Rússlands. Finna þyrfti nýja útflutningsmarkaði og Vestnorrænu löndin gætu unnið saman að því markmiði.

Guðmundur Ingi Guðbrandsson, samstarfsráðherra Íslands, og Vivian Motzfeldt, samstarfsráðherra Grænlands, tóku þátt í umræðum undir yfirskriftinni: Staða ungs fólks á Vesturnorðurlöndum. Guðmundur Ingi fjallaði um þær áskoranir og möguleika sem ungt fólk á Grænlandi, í Færeyjum og á Íslandi standa frammi fyrir í dag. Miklir möguleikar væru á að auka samvinnu á milli landanna og fjölga ungu fólki sem fer á milli landanna til þess að mennta sig og starfa. Það þarf að hvetja ungt fólk til þess að taka þátt í samstarfi landanna á milli. Rödd þeirra þarf að heyrast og þannig geta þau sagt hvað þau vilja. Hægt er að horfa til samstarfs eins og Nordjobb og Nordplus og vinna með það á vettvangi vestnorrænu landanna. Vivian Motzfeldt sagði frá vinnustofu sem haldin var með embættismönnum í Reykjavík í júní 2022 þar sem unnið var að því að bæta vinnu við ályktanir Vestnorræna ráðsins. Hún fór svo yfir hver staðan væri á þeim ályktunum sem þegar hafa verið samþykktar og hvar í ferlinu þær væru staddar.

Ársfundurinn samþykkti fjórar ályktanir sem verða sendar til ríkisstjórna og þjóðþinga landanna þriggja til umfjöllunar. Í þeirri fyrstu voru leiðtogar ríkisstjórnanna hvattir til að útbúa

heildræna áætlun um hvernig vestnorrænu löndin geta unnið saman og staðið vörð um hafið sem matarkistu okkar og þannig komið í veg fyrir að auðlindir fari til spillis og tryggt fæðuöryggi. Ríkisstjórnir Vestur-Norðurlandanna voru hvattar til að bregðast við mengun, tryggja að norðurskautið verði áfram lágspennusvæði og vernda líffræðilegan fjölbreytileika og vistkerfi hafsins. Vestnorrænu löndin eru frumkvöðlar sem eiga að setja sér það markmið að Norður-Atlantshafið sé sjálfbærasta hafsvæði heims og vera til fyrirmyndar á alþjóðavísu.

Í annarri ályktuninni voru ríkisstjórnir landanna hvattar til að kanna möguleika á að koma á fót sameiginlegum staðbundnum vestnorrænum næringarráðleggingum. Í þeirri þriðju voru vestnorrænir umhverfisráðherrar hvattir til að halda fund á árinu 2024. Fundarefnið væri að skiptast á reynslu í sambandi við hvernig ríkin vinna að því að draga úr matarsóun. Þá eru umhverfisráðherrarnir hvattir til að útbúa sameiginlega áætlun um hvernig draga megir úr matarsóun og þar með auka matvælaöryggi á Vestur-Norðurlöndum. Í fjórðu ályktuninni voru stjórnvöld hvött til að kanna möguleika á auknu samstarfi í tengslum við lýðskóla (d. efterskole) (skólastig fyrir 15-18 ára) og að athuga hvort nemendur slíkra skóla gætu sótt um styrk til uppihalds meðan á slíku námi stendur.

Á ársfundi var samþykkt að þema starfsársins 2023–2024 yrði *vestnorræn tungumál í stafrænum heimi*. Þá var samþykkt að næsta þemaráðstefna ráðsins yrði haldin á Grænlandi og að ársfundur yrði haldinn í Færeyjum. Forsætisnefnd var falið að finna hentugar tímasetningar fyrir fundina. Að lokum var Jenis av Rana einróma kjörinn formaður ráðsins fram að næsta ársfundi.

Í tengslum við ársfundinn hélt Vestnorræna ráðið opinn borgarafund í Norræna húsinu. Þetta var í fyrsta sinn sem Vestnorræna ráðið stóð fyrir slíkum fundi en á ársfundi ráðsins í Nuuk árið 2022 var tekin ákvörðun um að halda slíkan fund þar sem almenningi gæfist kostur á að ræða við vestnorræna þingmenn. Á borgarafundinum voru pallborðsumræður um hvað vestnorrænu löndin eiga sameiginlegt og á hverju samvinna þeirra á milli er byggð. Þátttakendur í pallborðsumræðum voru Svava Þóra Árnadóttir, stúdent frá Norðuratlantshafsbekknun, Magnus Steinsson við Streym, alþjóðafulltrúi Landssamtaka stúdenta í Færeyjum, og Karl Faurschou, starfsmaður ráðuneytis utanríkis-, umhverfis- og verslunarmála í Grænlandi. Fundarstjóri borgarafundarins var Hrannar B. Arnarsson, formaður Norræna félagsins á Íslandi.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar Vestnorræna ráðsins og á vefsvæðinu www.vestnordisk.is.